

مقایسه متغیرهای محیطی و پوشش گیاهی در رویشگاه‌های ممرز (*Carpinus betulus L.*) و کچف (*C. × schuschaensis H. J. P. Winkl.*) در جنگل‌های نقییده و مزده ساری و معرفی جامعه جدید کچف

محمدرضا برجی^۱، هومن روانبخش^{۲*}، بهنام حمزه‌ای^۳، مجتبی امیری^۴ و محمدکیا کیانیان^۵

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جنگل‌شناسی و اکولوژی جنگل، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

۲* - نویسنده مسئول، استادیار، گروه جنگل‌داری، دانشکده کویرشناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران. پست الکترونیک: h.ravanbakhsh@semnan.ac.ir

۳- استادیار، مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

۴- استادیار، گروه جنگل‌داری، دانشکده کویرشناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

۵- مربی، گروه مدیریت مناطق خشک، دانشکده کویرشناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۲۸

چکیده

سرده ممرز (*Carpinus L.*) از تاکسون‌های متداول جنگل‌های معتدله نیمکره شمالی است که سه گونه از آن (ممرز، لور و کچف) در جنگل‌های هیرکانی انتشار دارند. این گونه‌ها از عنصرهای اصلی برخی از جوامع گیاهی هیرکانی به‌شمار می‌روند که اغلب حضور قابل توجهی دارند. در این پژوهش، ویژگی‌های محیطی و پوشش گیاهی رویشگاه‌های کچف و ممرز در قسمت‌هایی از جنگل‌های حفاظتی منطقه نقییده و مزده ساری مطالعه شد. داده‌های پوشش گیاهی و برخی متغیرهای محیطی با برداشت ۴۶ قطعه نمونه ثبت و جمع‌آوری شدند. برداشت و تحلیل داده‌های پوشش گیاهی بر اساس روش براون-بلانکه انجام شد. برای طبقه‌بندی پوشش گیاهی از TWINSpan و برای تجزیه و تحلیل پوشش گیاهی در ارتباط با متغیرهای محیطی از رسته‌بندی CCA استفاده شد. بر اساس نتایج TWINSpan، پوشش گیاهی مورد مطالعه به چهار گروه طبقه‌بندی شد که به دو جامعه تعلق داشتند: *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum* و *Querco castaneifoliae-Carpinetum betuli Djazirei 1964* (*schuschaensis* ass. nov. (جامعه جدید کچف- آزاد) با ترکیب گونه‌های شاخص *Carpinus × schuschaensis*، *Zelkova carpinifolia* و *Pyrus boissieriana* متغیرهای توپوگرافی و بافت خاک بین دو جامعه مذکور، اختلاف معنی‌دار داشتند. به‌طوری که جامعه اول در دامنه‌های به‌نسبت کم‌شیب (متوسط ۴۱ درصد) با جهت جنوب غربی و خاک‌هایی با درصد سیلت بیشتر حضور داشت، اما جامعه دوم در دامنه‌های پرشیب (متوسط ۷۴ درصد) با جهت جنوب شرقی و خاک‌هایی با درصد شن بیشتر مستقر شده بود. تاج‌پوشش جامعه دوم به‌طور معنی‌داری بیشتر از جامعه اول بود. این دو جامعه در اتحادیه-*Parrotio* *Carpinion Djazirei 1964* قرار گرفتند.

واژه‌های کلیدی: البرز، جامعه‌شناسی گیاهی، رابطه گونه- محیط، هیرکانی.

مقدمه

بخش قابل توجهی از جنگل‌های هیرکانی به دلیل دخالت‌های انسان، بهره‌برداری از چوب درختان، تردد متوالی انسان و دام و در پی آن کوبیده شدن خاک و آسیب به پوشش کف، از سیمای طبیعی و سیر تکاملی خود فاصله گرفته است، اما در این میان، بعضی از عرصه‌ها به دلیل شرایط خاص توپوگرافی و غیرقابل دسترس بودن، به‌عنوان جنگل‌های حفاظتی اعلام شده‌اند، بنابراین تغییرات مخرب در آن‌ها اتفاق نیفتاده و ویژگی‌های طبیعی آن‌ها حفظ شده است. این مناطق برای مطالعات پوشش گیاهی، بستر مناسبی را فراهم می‌کنند. مطالعات پوشش گیاهی و جامعه‌شناسی گیاهی، بخش مهمی از داده‌های بنیادین مورد نیاز برای آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی توسعه را تولید می‌کنند و گام مهمی در حفاظت از تنوع زیستی در سطح‌های گونه‌ای و زیستگاهی هستند.

سرده ممرز (*Carpinus* L.) از تیره *Corylaceae* دارای ۴۳ گونه است (Bisby et al., 2010) که بیشتر در جنگل‌های معتدله نیمکره شمالی انتشار دارند. تنوع زیاد ریخت‌شناسی آن به علت وسعت رویشگاه و نیز وجود دورگ‌های احتمالی، شناسایی گونه‌های این جنس را مشکل کرده است (Sabeti, 2001). در ایران گونه‌هایی از این سرده حضور دارند که سه گونه شامل ممرز (*Carpinus betulus* L.)، لور (*C. orientalis* Mill.) (با زیرگونه‌های *C. orientalis* subsp. *orientalis* و *C. orientalis* subsp. *macrocarpa* (Willk.) Browicz و *C. schuschaensis*) و کچف (H. J. P. Winkl. Browicz, 1972; Mobayen, 1979; Sabeti, 2001) و Ghahreman و Attar (۱۹۷۲) و Browicz (۱۹۹۹) کچف را یک گونه دورگ بین ممرز و لور معرفی کرده‌اند، در حالی که *Chapolagh Paridari* و همکاران (۲۰۱۲) کچف را به‌عنوان یک گونه مجزا در نظر نگرفته و آنرا مترادف با لور دانستند. در حال

حاضر، این گونه با نام *C. × schuschaensis* پذیرفته شده است (Anonymous, 2010) که با استناد به فلورا ایرانیکا (Browicz, 1972) والدین تلاقی آن *C. betulus* و *C. orientalis* هستند. ممرز در ارتفاعات پایین و میان‌بند جنگل‌های هیرکانی انتشار دارد، اما لور در ارتفاعات فوقانی این جنگل‌ها می‌روید (Sabeti, 2001). به عقیده Zohary (۱۹۷۳)، اجتماعات *Quercus castaneifolia-Carpinus betulus* (*Quercus-Carpinetum*) (Djazirei 1964) در رده *Zelkovo-Parrotietea* (Zohary 1973) جای می‌گیرند که به کوهپایه‌ها و زون‌های زیرین جنگل‌های هیرکانی تعلق دارد، اما به دلیل جنگل‌زدایی، به طرف ارتفاع پایین‌تر و بالاتر (تا ۱۲۰۰ متر بالاتر از سطح دریا) کشیده شده‌اند. در اتحادیه *Parrotio-Carpinion* Djazirei 1964 با گونه‌های شاخص انجیلی (*Parrotia persica* C. A. Mey.)، ممرز و شب‌خسب (*Albizia julibrissin* Durazz.)، از مناطق کم‌ارتفاع هیرکانی نام برده شده است (Djazirei, 1964) که به عقیده Zohary (۱۹۷۳) در رده *Zelkovo-Parrotietea* و به عقیده Assadollahi و همکاران (۱۹۸۲) و Hamzeh'ee و همکاران (۲۰۰۸) در رده *Quercus-Fagetea* Br- Bl. قرار می‌گیرند. در ترکیه جوامع مختلفی از *Carpinus* معرفی شده است که در دو رده جای گرفته‌اند (Ketenoglu et al., 2010): جوامع *Carpinus orientalis-Coryllus avellana* Kilinc 1985 و *Carpinus betulus-Fagus orientalis* Akman, و Yurdakulol and Aydogdu 1983 در رده *Quercetea pubescentis* Doingt 1955 و جامعه *Carpino betuli-Populetum tremulae* Korkmaz, Yalcin, Kutbay, Berk and Bilgin 2008 در رده *Quercus-Fagetea* Jakucs 1967 از رده دوم، اتحادیه *Carpinion orientalis* در قفقاز

شدند (Jashni et al., 2012).

به‌رغم مطالعات سین‌تاکسونومی و بوم‌شناختی متعدد در ارتباط با گونه‌های ممرز و لور، تاکنون مطالعات بوم‌شناختی و جامعه‌شناسی در رویشگاه‌های کچف انجام نشده است. هدف از پژوهش پیش‌رو، بررسی شرایط محیطی و پوشش گیاهی در رویشگاه کچف و مقایسه آن با رویشگاه ممرز در منطقه نقیبده و مزده ساری بود. در این منطقه، علاوه بر اجتماعات کچف، اجتماعات ممرز نیز دیده می‌شوند که هر دو گونه، بذردهی و تجدید نسل دارند. در این پژوهش، ترکیب فلورستیک دو اجتماع مذکور مقایسه شده و از نظر جامعه‌شناسی گیاهی تفسیر و تفکیک شدند.

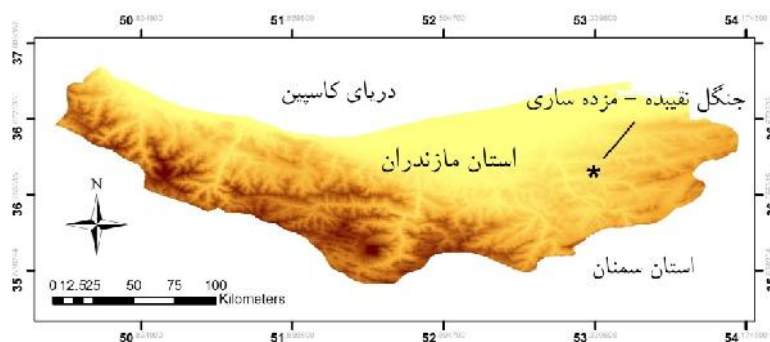
مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

پژوهش پیش‌رو در پارسل حفاظتی ۲۶a در سری دو جنگل نقیبده و مزده ساری (حوضه آبخیز ۶۹) انجام شد (شکل ۱). مساحت این پارسل ۶۰ هکتار، ارتفاع متوسط از سطح دریا ۶۰۰ تا ۸۰۰ متر و جهت عمومی رویشگاه، جنوب غربی تا جنوب شرقی است. نوع سنگ مادر آهکی، مارن، آهک ماسه‌ای و کنگلومرا و نفوذپذیری آن ضعیف است. بر اساس آمار نزدیک‌ترین ایستگاه هواشناسی به منطقه مورد مطالعه (ایستگاه سلیمان‌تنگه در ارتفاع ۴۰۰ متر از سطح دریا)، متوسط بارندگی سالانه ۷۲۴ میلی‌متر است، به طوری که آذرماه با ۸۰ میلی‌متر بیشترین و تیرماه با ۴۱ میلی‌متر کمترین بارندگی را به خود اختصاص می‌دهند (Anonymous, 2012).

نیز ذکر شده است (Ravanbakhsh et al., 2016). در فرانسه، راسته *Carpino betuli-Fagetalia* از رده *sylvaticae* *Quercus roboris-Fagetea* نام برده شده است و رده مذکور مترادف با رده *Carpino-Fagetea* است (Jakucs 1967) که جوامع ممرز اروپا در آن قرار دارند، در نظر گرفته شده است (Bardat et al., 2004). در مطالعات پوشش گیاهی کشور چک، اتحادیه *Carpinion betuli* با چهار جامعه در رده *Carpino-Fagetea* قرار گرفت (Chytrý, 2010).

مطالعات متعددی در ارتباط با شرایط رویشگاهی گونه‌های ممرز و لور در نقاط مختلف دنیا انجام شده است. بر اساس نتایج پژوهشی، جوامع ممرز-بلوط در جنگل‌های مجارستان در خاک‌هایی با ظرفیت رطوبت کمتری نسبت به جوامع راش رویش داشتند (Penksza et al., 1995). نتایج پژوهشی دیگر نشان داد که تغییرات پوشش گیاهی کف جنگل در جنگل‌های ممرز جنوب سوئیس با pH، ماده آلی خاک و تاج‌پوشش درختی ارتباط داشت (Brunet et al., 1997). رویشگاه‌های ممرز در جنگل‌های پایین‌بند چالوس، مقدار pH و وزن مخصوص ظاهری خاک بیشتر و رطوبت اشباع کمتری نسبت به رویشگاه‌های انجیلی و بلندمازو داشتند (Kooch et al., 2011). در جنگل‌های خیرودکنار نوشهر، جامعه *Parrotio persicae-Carpinetum betuli* در ارتفاع ۱۰۹۵ تا ۱۲۳۰ متر در شیب‌های پنج تا ۳۰ درصد با جهت غربی و جامعه *Quercus macrantherae-Carpinetum orientalis* در ارتفاع ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶ متر و دامنه‌های جنوبی با شیب ۵۰ تا ۶۰ درصد ذکر

شکل ۱- موقعیت منطقه مورد مطالعه در استان مازندران

روش پژوهش

ابتدا منطقه مورد نظر به سه طبقه ارتفاع از سطح دریا تفکیک شد. در هر طبقه، یک خط نمونه با نقطه شروع تصادفی مشخص و با حرکت در جهت خطوط میزان، پس از تشخیص و تفکیک افراد جامعه (Guinochet, 1973)، برداشت قطعه نمونه (Relevé) در هر فرد جامعه انجام شد. در هر قطعه نمونه، گونه های گیاهی بر اساس مقیاس های فراوانی- چیرگی، جامعه پذیری، شکل زیستی (Raunkiaer, 1934) و نیروی زیستی (Vitality) ثبت شدند (Braun-Blanquet, 1951). اندازه قطعه نمونه ها با روش قطعه نمونه های حلزونی و کمینه سطح تعیین شد (Ellenberg, 1974) و بر این اساس، مساحت مناسب ۴۰۰ متر مربع برآورد شد. همچنین، در هر قطعه نمونه، داده های محیطی شامل ویژگی های توپوگرافی، تاج پوشش و یک نمونه خاک از عمق صفر تا ۲۰ سانتی متر برداشت شد (Jobbágy & Jackson, 2000). عامل های فیزیکی و شیمیایی خاک در آزمایشگاه اندازه گیری شد. شناسایی گونه های گیاهی نیز با استفاده از فلور ایران (Assadi, 1988-2017) و فلورا ایرانیکا (Rechinger, 1963-2005) انجام شد.

برای طبقه بندی و تحلیل پوشش گیاهی از تجزیه و تحلیل دوطرفه گونه های شاخص (TWINSPAN) استفاده شد (Hill, 1979). تجزیه و تحلیل با بیشترین

سطح تقسیم دو انجام شد و پس از طبقه بندی، گونه هایی با ارزش تشخیصی (Diagnostic) در هر گروه با به کارگیری نرم افزار JUICE 7.0 (Tichý, 2002) تعیین شدند. گونه های تشخیصی با استفاده از جدول تعیین درجه وفاداری گونه ها (Braun-Blanquet, 1951)، سرشت بوم شناختی و کورولوژیک گونه ها و بررسی منابع مرتبط، دوباره کنترل و تأیید شده و گونه های شاخص و همراه تعیین شدند. در نهایت، جوامع بر اساس کد بین المللی نام گذاری جامعه شناسی گیاهی (Weber et al., 2000) نام گذاری و تابلو فیتوسوسیولوژی تهیه شد.

برای بررسی و مقایسه ویژگی های محیطی بین گروه های پوشش گیاهی به دست آمده از TWINSPAN، تجزیه واریانس یک طرفه Anova و مقایسه میانگین Tukey استفاده شد. نرمال بودن داده ها با آزمون کولموگروف-سمیرنوف بررسی شد. برای ارزیابی ارتباط گونه-محیط از روش رسته بندی CCA و معنی دار بودن محورهای CCA و همبستگی گونه-محیط با روش Monte-Carlo آزمون شد. در تجزیه و تحلیل چندمتغیره، متغیرها نباید ترکیب خطی متغیرهای دیگر باشند (Palmer, 1993)، بنابراین از بین متغیرهای بافت خاک (درصد شن، سیلت و رس)، یک متغیر (سیلت) از داده های رسته بندی حذف شد. برای نمایش بهتر و مشخص شدن تفاوت گروه ها، برخی قطعه نمونه های پرت و گونه های همراه نادر حذف شدند (Kent & Coker, 1994). تحلیل ها و آزمون های

مورد نظر در این بخش با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS 22، Pcord 4 و Canoco 4.5 انجام شدند.

کرپیتوفیت‌ها هفت درصد و کامفیت‌ها پنج درصد گونه‌ها را شامل شدند.

نتایج

فلور جوامع مطالعه‌شده

در مجموع، ۸۲ تاکسون (شامل ۷۹ گونه و سه زیرگونه) متعلق به ۳۹ تیره گیاهی شناسایی شد (به جدول فیتوسوسیولوژی مراجعه شود). تیره‌های نسترن (Rosaceae) (هشت گونه)، مرکبان (Asteraceae) (هشت گونه)، نیام‌داران (Fabaceae) (هفت گونه) و نعناع (Lamiaceae) (شش گونه) بیشترین تعداد را داشتند. از نظر شکل زیستی، همی‌کرپیتوفیت‌ها ۳۸ درصد، فانروفیت‌ها ۳۰ درصد، تروفیت‌ها ۲۰ درصد،

تجزیه و تحلیل پوشش گیاهی

در مجموع، ۴۶ قطعه‌نمونه برداشت شد که بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از TWINSpan، قطعه‌نمونه‌های برداشت‌شده به چهار گروه طبقه‌بندی شدند که در دو گروه بزرگ‌تر جای گرفتند (الف و ب). گروه‌های الف ۱ و الف ۲ زیرمجموعه‌های گروه الف و گروه‌های ب ۱ و ب ۲ زیرمجموعه‌های گروه ب بودند. در جدول ۱ هر یک از گروه‌ها به همراه گونه‌های غالب و تشخیصی ذکر شده‌اند.

جدول ۱- چهار گروه پوشش گیاهی در دو گروه اصلی (الف و ب) و گونه‌های تشخیصی و غالب بر اساس نتایج TWINSpan

گروه	گونه‌های غالب (Dominant)	گونه‌های تشخیصی (Diagnostic)
الف	<i>C. betulus</i> , <i>Q. castaneifolia</i>	<i>C. betulus</i> , <i>Q. castaneifolia</i> , <i>Polygala anatolica</i>
۱	<i>C. betulus</i> , <i>Q. castaneifolia</i>	<i>Alnus subcordata</i> , <i>Ruscus hyrcanus</i> , <i>Euphorbia amygdaloides</i>
۲	<i>C. betulus</i> , <i>Q. castaneifolia</i> , <i>P. persica</i>	<i>P. anatolica</i> , <i>Onobrychis transcaspica</i> , <i>Astragalus aegobromus</i> , <i>Anagalis arvensis</i>
ب	<i>C. × schuschaensis</i> , <i>P. persica</i>	<i>C. × schuschaensis</i> , <i>Zelkova carpinifolia</i> , <i>Pyrus boissieriana</i>
۱	<i>C. × schuschaensis</i> , <i>P. persica</i> , <i>C. betulus</i>	-
۲	<i>C. × schuschaensis</i> , <i>P. persica</i> , <i>Z. carpinifolia</i>	<i>Z. carpinifolia</i>

O. transcaspica P. anatolica Boiss. & Heldr. A. aegobromus Boiss. & V. V. Nikitin و Hohen. در گروه الف ۲، عامل تفکیک گروه الف به دو گروه کوچک‌تر بودند. حضور گونه آزاد در گروه ب ۲ عامل تفکیک گروه ب به دو گروه کوچک‌تر (ب ۱ و ب ۲) بود، بنابراین قطعه‌نمونه‌های برداشت‌شده به چهار گروه پوشش گیاهی تفکیک شدند: الف ۱- ممرز، بلندمازو به همراه توسکا؛ الف ۲- ممرز-

در گروه الف، ممرز و بلندمازو و در گروه ب، کچف و انجیلی گونه‌های غالب بودند. عامل تفکیک این دو گروه، حضور ممرز و بلندمازو در گروه الف و حضور کچف و آزاد (Z. carpinifolia (Pall.) K. Koch) در گروه ب بود. گونه‌های توسکا (A. subcordata C. A. Mey.)، کوله‌خاس (R. hyrcanus Woronow) و فرفیون (E. amygdaloides L.) در گروه الف ۱ و گونه‌های

جغرافیایی داشت (جدول ۴)، بنابراین محور اول بیانگر یک گرادیان از این سه متغیر بود و با حرکت در جهت مثبت محور اول، مقدار شیب و تاج پوشش افزایش یافت.

شکل ۲ موقعیت گونه‌ها و قطعه‌نمونه‌ها را در امتداد گرادیان عامل‌های محیطی نشان می‌دهد که بر اساس آن، قطعه‌نمونه‌های گروه الف (ممرز) در جهت منفی محور اول و قطعه‌نمونه‌های گروه ب (کچف) در سمت مثبت محور اول قرار داشتند. گونه‌های *A. subcordata*, *Q. castaneifolia*, *C. betulus* و *P. anatolica* در جهت منفی محور اول قرار گرفتند و همبستگی منفی زیادی با محور اول داشتند. گونه‌های *P. boissieriana*, *C. × schuschaensis* و *Z. carpinifolia*, *Buhse* و *P. persica* در جهت مثبت محور اول قرار داشته و دارای همبستگی مثبت زیادی با محور اول بودند. این دو دسته از گونه‌ها ارتباط نزدیکی به ترتیب با قطعه‌نمونه‌های گروه‌های الف و ب داشتند. جهت گرادیان متغیرهای اثرگذار روی دیاگرام نمایش داده شده است. لازم به ذکر است که در شکل ۲، متغیرهای اثرگذارتر طول بیشتری داشتند. بر این اساس، می‌توان گفت که ترکیب گونه‌های گروه دوم در مقایسه با گونه‌های گروه اول در رویشگاه‌های پرشیب‌تر انتشار داشته و درصد تاج پوشش بیشتری داشتند. محور دوم گرادیانی از آهک خاک بود. گونه‌ها و قطعه‌نمونه‌ها در امتداد این گرادیان مرتب شدند.

جامعه‌شناسی گیاهی

بر اساس تابلو جامعه‌شناسی گیاهی، دو جامعه در منطقه مورد مطالعه تفکیک شدند (جدول ۵):

- *Quercus castaneifoliae-Carpinetum betuli* Djazirei 1964
- *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum schuschaensis* ass. nova hoc loco

بلندماز؛ ب ۱- کچف، انجیلی به همراه ممرز و ب ۲- کچف- آزاد که این گروه‌ها در دو گروه اصلی الف (گروه ممرز) و گروه اصلی ب (گروه کچف) قرار گرفتند.

گروه‌های پوشش گیاهی در ارتباط با متغیرهای محیطی

از بین متغیرهای محیطی مطالعه شده، مقدار شیب در سطح اطمینان ۹۹ درصد و ارتفاع از سطح دریا، جهت دامنه، درصد شن و سیلت، در سطح اطمینان ۹۵ درصد اختلاف معنی‌داری بین دو گروه اصلی (الف و ب) داشتند، به طوری که گروه ب (گروه کچف) در رویشگاه‌هایی با شیب بیشتر، سیلت خاک کمتر و شن بیشتر از گروه الف (گروه ممرز) قرار گرفتند (جدول ۲). همچنین، گروه کچف در ارتفاع بالاتر و جهت جنوب شرقی حضور داشت، در حالی که گروه ممرز در ارتفاع پایین‌تر و جهت جنوب غربی قرار داشت. درصد تاج پوشش توده نیز در رویشگاه کچف به طور معنی‌داری بیشتر از رویشگاه ممرز بود. بقیه متغیرهای مطالعه شده بین دو گروه اختلاف معنی‌دار نداشتند، اگرچه تفاوت‌های جزئی مشاهده شد. به عنوان مثال، آهک خاک در رویشگاه کچف بیشتر از رویشگاه ممرز بود (جدول ۲). اختلاف بین زیرگروه‌ها نیز از نظر مقدار شیب، سیلت خاک و درصد تاج پوشش در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار شن در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار بودند.

رسته‌بندی پوشش گیاهی و متغیرهای محیطی

نتایج رسته‌بندی پوشش گیاهی در ارتباط با متغیرهای محیطی نشان داد که محور اول در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار و قابل تفسیر است (جدول ۳). این محور، همبستگی مثبت زیادی با متغیر شیب و تاج پوشش و همبستگی منفی با متغیر جهت

این جامعه در دامنه‌های پرشیب (متوسط ۷۴ درصد) در ارتفاع متوسط ۷۰۰ متر از سطح دریا و جهت جنوب شرقی با خاک‌هایی با بافت سنگین، متوسط اسیدیته ۷/۴ و متوسط کربن آلی ۴/۹ درصد مستقر شده بود.

Holotypus: Table 5, rel. 26 (رلوه ۲۶)
Characteristic species: *Carpinus* × *schuschaensis*, *Zelkova carpinifolia*, *Pyrus boissieriana*, *Danae racemosa*

جدول ۲- میانگین مقادیر متغیرهای محیطی برای گروه‌های اصلی (الف و ب) و زیرگروه‌ها (الف ۱، الف ۲، ب ۱ و ب ۲) به همراه نتایج مقایسه میانگین بین گروه‌ها و زیرگروه‌ها

گروه	الف	ب	الف ۱	الف ۲	ب ۱	ب ۲	متغیر
	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	
pH	۷/۵ ^a	۷/۴ ^a	۷/۴ ^a	۷/۵ ^a	۷/۴ ^a	۷/۴ ^a	
کربن آلی (درصد)	۵ ^a	۴/۹ ^a	۵ ^a	۴/۹ ^a	۴/۹ ^a	۴/۹ ^a	
آهک (درصد)	۴/۵ ^a	۳	۵/۷ ^a	۳/۴	۳/۲	۵/۸ ^a	
پتاسیم (mg/kg soil)	۶۷۰ ^a	۴۳۲	۶۳۵ ^a	۶۳۲ ^a	۳۱۰	۶۳۸ ^a	
فسفر (mg/kg soil)	۸/۹ ^a	۲/۳	۱۱/۲ ^a	۸/۸ ^a	۲/۵	۱۱/۸ ^a	
جرم مخصوص ظاهری (gr/cm ³)	۱/۵ ^a	۰/۱	۱/۶ ^a	۱/۵ ^a	۰/۱	۱/۶ ^a	
رطوبت اشباع (درصد)	۶۷/۴ ^a	۷/۳	۶۵/۱ ^a	۶۷/۳ ^a	۵/۳	۶۵/۸ ^a	
رس (درصد)	۵۱ ^a	۲/۷	۵۰/۵ ^a	۴۹/۹ ^a	۲	۵۰/۴ ^a	
سیلت (درصد)	۳۴ ^a	۹/۷	۲۶/۵ ^b	۳۸/۵ ^b	۶/۵	۲۸/۳ ^{ab}	
شن (درصد)	۱۵ ^a	۸	۲۳ ^b	۱۱/۶ ^a	۶/۳	۲۱/۲ ^{ab}	
ارتفاع از سطح دریا (متر)	۶۷۷ ^a	۳۴	۷۰۵ ^b	۶۸۱ ^a	۳۷	۷۰۳ ^a	
جهت جغرافیایی (درجه)	۲۱۷ ^a	۳۳	۱۷۵ ^b	۲۲۰ ^a	۲۹	۱۶۴ ^a	
شیب (درصد)	۴۱ ^a	۱۵	۷۴ ^b	۴۳ ^a	۱۷	۷۳ ^b	
تاج پوشش (درصد)	۶۶ ^a	۱۰	۷۹ ^b	۶۵ ^a	۱۱	۸۲ ^b	

حروف مشابه در هر سطر به معنی عدم وجود اختلاف معنی‌دار است.

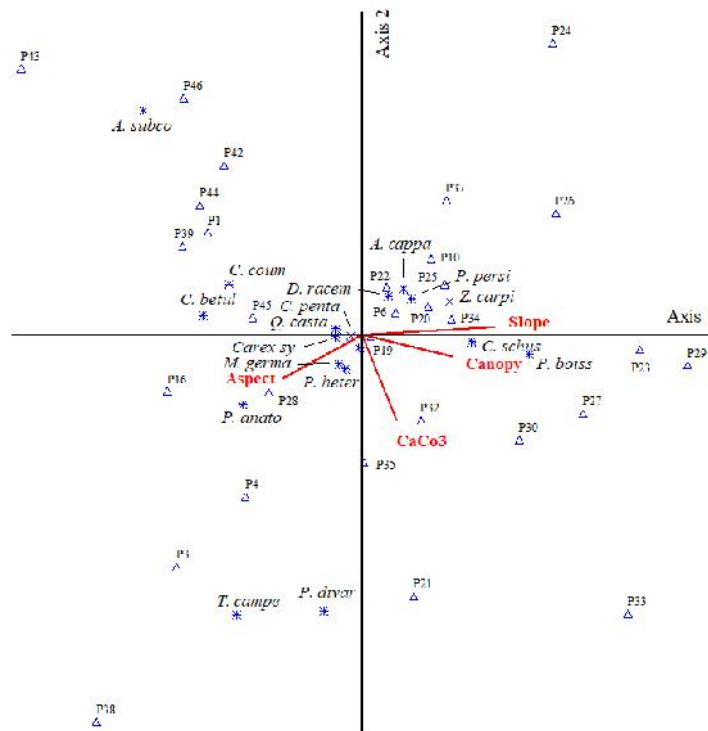
جدول ۳- مقادیر ویژه و ضریب‌های همبستگی گونه- محیط برای سه محور اصلی CCA

محور			ویژگی
سوم	دوم	اول	
۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۲۱**	مقدار ویژه
۷۰/۷	۵۹/۶	۴۵/۷	درصد واریانس تجمعی تشریح شده در داده‌های گونه- محیط
۳۶/۸	۳۱	۲۳/۸	درصد واریانس تجمعی تشریح شده در داده‌های گونه
۰/۸	۰/۸۲	۰/۹۳**	همبستگی گونه- محیط (پیرسون)
۰/۶	۰/۵۳	۰/۷۴**	همبستگی گونه- محیط (کندال)

** معنی دار در سطح اطمینان ۹۹ درصد

جدول ۴- همبستگی متغیرهای محیطی با سه محور اول CCA (همبستگی کندال)

محور	شیب	جهت جغرافیایی	ارتفاع از سطح دریا	رطوبت اشباع	جرم مخصوص ظاهری	فسفر	پتاسیم	آهن	کربن آلی	pH	تاج پوشش
۱	۰/۸۱	-۰/۴۸	۰/۳۳	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۱۷	۰/۱	-۰/۲۱	۰/۱۴	-۰/۱۹	۰/۵۶
۲	۰/۰۵	-۰/۲۸	-۰/۲۱	۰/۳۲	۰/۰۷	۰/۱۴	۰/۲۴	-۰/۵۵	۰/۳۵	-۰/۲۴	-۰/۱۴
۳	-۰/۲	۰/۲۵	۰/۲۱	-۰/۳۵	۰/۲۲	-۰/۰۱	-۰/۳۷	۰/۰۷	-۰/۳۴	۰/۴۸	-۰/۲۶

شکل ۲- دیاگرام رسته‌بندی CCA، نمایش قطعه‌نمونه‌ها ( ) و گونه‌ها (*) در فضای رسته‌بندی

جدول ۵- تابلو فیتوسوسیولوژی منطقه مورد مطالعه

Relevé number	46	43	42	44	28	41	45	4	3	1	40	۱6	38	39	30	37	35	34	18	19	10	6	7	25	26	24	20	23	27	22	21	33	32	29		
Altitude (*10 m)	70	65	65	70	70	75	70	65	65	75	65	75	75	75	70	75	75	75	65	65	65	65	65	70	70	70	70	70	70	70	70	75	75	70		
Exposition	75	60	70	70	60	30	60	80	90	60	25	70	65	45	85	60	90	95	75	70	85	80	75	80	70	95	70	85	75	80	70	90	95	75		
Slope (%)	40	35	35	50	65	15	40	55	60	50	25	30	35	15	95	90	75	75	70	70	95	70	70	85	70	80	60	85	80	50	50	75	70	95		
Canopy (%)	75	60	70	70	60	65	50	80	75	60	65	70	65	45	85	60	90	95	75	70	85	80	80	80	70	95	70	85	75	80	70	90	95	75		
Quercus castaneifolia - Carpinetum betuli Djazirei 1964																																				
<i>Carpinus betulus</i>	1	2	3	3	2	2	1	1	2	3	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
<i>Polygala anatolica</i>	6						+	+	1				1		+																			+		
<i>Ahus subcordata</i>	1	1	1	1																																
<i>Astragalus aegobromus</i>	6																																			
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	6	2		3																																
<i>Onobrychis transcaspica</i>	6																																			
<i>Ruscus hyrcanus</i>	4																																			
<i>Acer velutinum</i>	1	1																																		
Zelkovo carpinifoliae - Carpinetum schuschaensis ass. nova																																				
<i>Carpinus schuschaensis</i>	1	1	1	1		1																														
<i>Zelkovo carpinifolia</i>	1																																			
<i>Pyrus boissieriana</i>	1																																			
<i>Danae racemosa</i>	4																																			
Ch. of Upper syntaxa (i.e. Parrotio-Carpinion Djazirei 1964 & Quercus-Fagea Fukarsk & Fabijanik 1968 & Quercus-Fagea Br.-Bl. & Vlieg. in Vlieg. 1937 an. Klika 1939)																																				
<i>Quercus castaneifolia</i>	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	82
<i>Parrotia persica</i>	1	1	2	2	2	3	3		2				1	3	2	3	2	3	3	2	3	3	4	3	4	4	4	3	1	1				2	68	
<i>Cranzogon pinnagynus</i>	4	1	2	2	1	2	1	2	2	2	3	1	1	1	2	2	2	3	1	2	2	2	1	3	2	2	3	1	1	2	2	2		91		
<i>Carex sylvatica</i>	6	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1		2		2		85		
<i>Viola saavis</i>	6	3		2	2	2	1	1	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2		+	2	2	82	
<i>Mespilus germanica</i>	4		1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2				2	1	1	74	
<i>Primula heterochroma</i>	6		3		1	1	2	2	2		1	1	1	1	1				1					2	1	1	1	1				1	1	1	62	
<i>Cyclamen cocum subsp. caucasicum</i>	6	3		2		2				1	1																					1	1	1	24	
<i>Acer cappadocicum</i>	1																																		15	
<i>Prunus divaricata</i>	1																																		9	
<i>Hedera pastuchovii</i>	1																																		6	
<i>Rubus hyrcanus</i>	4			2																															3	
<i>Tilia begoniifolia</i>	1																																		3	
<i>Cerasus avium</i>	1																																		3	
<i>Diospyrus lotus</i>	1																																		3	
<i>Smilax excelsa</i>	4																																		3	
Companion and other species:																																				
<i>Trifolium campestre</i>	6									+	1				1																				12	
<i>Coronilla varia subsp. hirta</i>	6																																		9	
<i>Cephalanthera rubra</i>	6																																		9	
<i>Anagallis arvensis subsp. foemina</i>	6																																		9	
<i>Teucrium chamaedrys</i>	6																																		6	
<i>Platanthera biflora</i>	6																																		6	
<i>Alliaria petiolata, Artemisia annua, Bellis perennis, Bromus japonicus, Calystegia silvatica, Campanula latifolia, Cardamine sp., Carex sp., Centaurea zverdica, Cirsium sp., Clinopodium vulgare, Convolvulus cantabricus, Crepis sancta, Dactylis glomerata, Euphorbia sp., Geranium sp., Geum urbanum, Hypericum androsaemum, Lapsana communis, Lathyrus sp., Lithospermum officinale, Lolium perenne, Medicago rigidula, Nommea caspica, Ornithogalum cf. sivanensis, Paliurus spina-christii, Senecio vernalis, Phlomis sp., Poa trivialis, Polygonatum orientale, Prunella vulgaris, Rumex sp., Salvia glutinosa, Samolus ebulus, Sedum stoloniferum, Taraxacum sp., Thesium kotschyicum, Urtica dioica, Veronica sp., Viscum album</i>																																				

بحث

P. boissieriana و *carpinifolia* معرفی شد. حضور گونه‌های شاخص انجیلی، مرز و بلندمازو نشان داد که این دو جامعه در اتحادیه *Parrotio-Carpinion Djazirei*, جامعه 1964 *Zelkovo carpinifoliae-Quercetum castaneifoliae* Tregubov & Mobayen ex Naqinezhad 2012 در اراضی جلگه‌ای و کم‌ارتفاع هیرکانی از این اتحادیه معرفی شده بود (Naqinezhad et al., 2012). گونه‌های تشخیصی جامعه

بر اساس نتایج به دست آمده، پوشش گیاهی منطقه مورد مطالعه به دو جامعه گیاهی تفکیک شد (جدول ۵). گروه الف (گروه مرز) مربوط به جامعه *Quercus castaneifoliae-Carpinetum betuli* Djazirei 1964 و گروه ب (گروه کچف) مربوط به جامعه جدید *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum schuschaensis* بود که با ترکیب گونه‌های شاخص *C. schuschaensis*، Z.

گروه الف (ممرز) به دلیل حضور گونه‌های توسکا، پلت (*Acer velutinum* Boiss.) و کوله‌خاس در برخی قطعه‌نمونه‌ها به دو زیرگروه تفکیک شد (جدول ۱). این دو زیرگروه از نظر ویژگی‌های فلورستیک و حضور گونه‌های شاخص مشابه بودند. حضور گونه‌های توسکا، پلت و کوله‌خاس به‌طور موضعی و مربوط به مکان‌هایی از جامعه *Quercus castaneifoliae-Carpinetum* *betuli* مثل دره‌ها بود که رطوبت بیشتر و بافت خاک رسی‌تر (جدول ۲) داشتند. تفکیک گروه ب به دو زیرگروه، به‌واسطه فرکانس کمتر آزاد و فرکانس بیشتر ممرز در زیرگروه ب ۱ بود، بنابراین برخی از قطعه‌نمونه‌های این زیرگروه مربوط به ناحیه گذر و حدواسط دو جامعه تشخیص داده شد و از تابلو جامعه‌شناسی حذف شدند (Guinochet, 1973). قطعه‌نمونه‌های دیگر در جامعه *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum schuschaensis* قرار گرفتند (جدول ۵). بر اساس پژوهش Zohary (۱۹۷۳)، جنگل‌های هیرکانی در سه رده طبقه‌بندی شدند که رده *Zelkovo-Parrotietea* با گونه‌های شاخص انجیلی، ممرز، بلندمازو، آزاد، خرمندی و پلت مربوط به کوهپایه‌ها و ارتفاع کمتر از ۸۰۰ متر هستند. با توجه به تطابق ترکیب فلورستیک و رویشگاه این رده با منطقه مورد مطالعه، جامعه *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum schuschaensis* می‌تواند در رده مذکور قرار گیرد. از سوی دیگر Assadollahi و همکاران (۱۹۸۲) و Hamzeh'ee و همکاران (۲۰۰۸) در تقسیم‌بندی Zohary تغییراتی به‌وجود آورده و جنگل‌های هیرکانی را در رده *Quercus-Fagetea* Br- Bl. & Vlieg. 1937 em. Klika 1939 قرار دادند. سین‌تاکسونومی جنگل‌های هیرکانی نیازمند مطالعات پیوسته و دنباله‌دار است.

مذکور (آزاد- بلندمازو) از گونه‌های گرمادوست و باقیمانده (Relic) هیرکانی هستند. از این جامعه به‌عنوان یک جامعه جایگزین برای *Quercus-Carpinetum* Djazirei 1964 در مناطق خشک‌تر شرق هیرکانی به‌همراه گونه‌های خشکی‌پسندتر نام برده شده است (Naqinezhad et al., 2012). جامعه *Zelkovo carpinifoliae-Carpinetum schuschaensis* نیز همانند جامعه *Zelkovo carpinifoliae-Quercetum castaneifoliae* رویشگاه‌های خشک‌تر هیرکانی بوده و در دامنه‌های پرشیب جنوبی با خاک‌های سبک و خشک‌تر مستقر شده بود، اما در ارتفاع بالاتری پراکنش داشت (جدول ۲ و شکل ۲). کچف یک عنصر گیاهی دورگ است. گیاهان دورگ برخلاف والدین خود، در رویشگاه‌های با شرایط سخت‌تر نیز می‌توانند مستقر شوند. دورگ‌ها قابلیت رشد سریع و سازش بیشتری نسبت به والدین خود دارند که توانایی آن‌ها را در رقابت و ایجاد و اشغال رویشگاه‌های جدید افزایش می‌دهد (Stace, 1975). بیش از این نیز اشغال رویشگاه و تشکیل جامعه توسط گونه‌های دورگ گزارش شده بود (Allegrezza et al., 2006). به‌طور کلی، دورگ‌های طبیعی می‌توانند به‌عنوان مرکز اصلی تکامل تلقی شوند و باعث ایجاد گونه‌های جدید شوند (Vilà et al., 2000).

تاج‌پوشش جامعه کچف- آزاد به‌طور معنی‌داری بیشتر از جامعه ممرز- بلوط بود، بنابراین نور رسیده به کف توده کمتر بود. از سوی دیگر، به دلیل کم بودن عمق خاک و کمبود رطوبت، تراکم و غنای گونه‌های آشکوب کف کمتر بود. این موضوع در تابلو فیتوسوسیولوژی مشاهده شد. بر اساس یافته‌های Naqinezhad و همکاران (۲۰۱۲)، جامعه آزاد- بلندمازو نیز به دلیل وجود سایه‌انداز آشکوب درختی انجیلی و آشکوب بالایی بلندمازو و آزاد، در آشکوب کف جنگل از فلور غنی برخوردار نبود. ارتباط پوشش گیاهی کف جنگل با تاج‌پوشش درختی در جنگل‌های ممرز جنوب سوئیس نیز گزارش شده است (Brunet et al., 1997).

- Science and Agriculture, Gembloux, Belgium, 251p.
- Ghahreman, A. and Attar, F., 1999. Biodiversity of Plant species of Iran. University of Tehran Press, Tehran, 1176p.
  - Guinochet, M., 1973. Phytosociologie. Masson, 227p.
  - Hamzeh'ee, B., Naqinezhad, A., Attar, F., Ghahreman, A., Assadi, M. and Prieditis, N., 2008. Phytosociological survey of remnant *Alnus glutinosa* ssp. *barbata* communities in the lowland Caspian forests of northern Iran. *Phytocoenologia*, 38(1): 117-132.
  - Hill, M.O., 1979. TWINSPLAN: A FORTRAN program for arranging multivariate data in an ordered two-way table by classification of the individuals and attributes. Cornell Ecology Programs Series, Cornell University, Ithaca, New York, 90p.
  - Jashni, J., Marvie Mohadjer, M., Zahedi Amiri, Gh., Etemad, V. and Hamzehee, B., 2012. Plant associations in Baharbon district of Kheyroud Forest and its relationship to land forms. *Iranian Journal of Forest and Poplar Research*, 20(3): 402-419 (In Persian).
  - Jobbágy, E.G. and Jackson, R.B., 2000. The vertical distribution of soil organic carbon and its relation to climate and vegetation. *Ecological Applications*, 10(2): 423-436.
  - Kent, M. and Coker, P., 1994. *Vegetation Description and Analysis: A Practical Approach*. John Wiley & Sons, Chichester, 363p.
  - Ketenoglu, O., Tug, G.N., Bingol, U., Geven, F., Kurt, L. and Guney, K., 2010. Synopsis of syntaxonomy of Turkish forests. *Journal of Environmental Biology*, 31: 71-80.
  - Kooch, Y., Hosseini, S.M., Jalilvand, H. and Fallah, A., 2011. Biodiversity of environmental units with respect to some soil characteristics in the hornbeam forest ecosystem. *Environmental Sciences*, 8(1): 135-150.
  - Mobayen, S., 1979. *Flora of Iran, Vascular Plants*. Vol. 2: 161-169. Tehran, (In Persian).
  - Mueller-Dombois, D. and Ellenberg, H., 1974. *Aims and Methods of Vegetation Ecology*. John Wiley & Sons, New York, 547p.
  - Naqinezhad, A., Bahari, S.H., Gholizadeh, H., Esmaeili, R., Hamzeh'ee, B., Djamali, M. and Moradi, H., 2012. A phytosociological survey of two lowland Caspian (Hyrcanian) remnant forests, Northern Iran, for validation of some forest syntaxa. *Phytologia Balcanica*, 18(2): 173-186.
- ## References
- Allegrezza, M., Biondi, E., and Felici, S., 2006. A phytosociological analysis of the vegetation of the central Adriatic sector of the Italian peninsula. *Hacquetia*, 5(2): 135-175.
  - Anonymous, 2010. The Plant List, Version 1. <http://www.theplantlist.org>
  - Anonymous, 2012. Forestry plan of Naghibdeh-Mazdeh district. Department of Natural Resources and Watershed Management of Mazandaran Province, Sari, 308p (In Persian).
  - Assadi, M., 1988-2017. *Flora of Iran*, No. 1-141. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran (In Persian).
  - Assadollahi, F., Barbero, M. and Quezel, P., 1982. Les écosystèmes forestiers et préforestiers de Iran (Colloque: Définition et Localisation des Ecosystèmes méditerranéens terrestres). *Ecologia Mediterranea*, 8: 365-379.
  - Bardat, J., Bioret, F., Botineau, M., Boulet, V., Delpéch, R., Géhu, J.M., Haury, J., Lacoste, A., Rameau, J.C., Royer, J.M., Roux, G. and Touffet, J., 2004. *Prodrome des végétations de France*. Muséum national d'histoire naturelle, Paris, 171p.
  - Bisby, F.A., Roskov, Y.R., Orrell, T.M., Nicolson, D., Paglinawan, L.E., Bailly, N., Kirk, P.M., Bourgoin T. and Baillargeon, G., 2010. *Species 2000 & ITIS Catalogue of Life: 2010 Annual Checklist*. Species 2000, Reading, UK.
  - Braun-Blanquet, J., 1951. *Pflanzensoziologie, grundzüge der vegetationskunde*. Springer, Wien, 631p.
  - Browicz, K., 1972. Corylaceae, no. 97. In: Rechinger, K.H., (Ed.), *Flora Iranica*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz.
  - Brunet, J., Falkengren-Grerup, U. and Tyler, G., 1997. Pattern and dynamics of the ground vegetation in south Swedish *Carpinus betulus* forests: importance of soil chemistry and management. *Ecography*, 20(5): 513-520.
  - Chapolagh Paridari, I., Jalali, Gh., Sonboli, A. and Zarafshar, M., 2012. Revision of Iranian *Carpinus* species using of molecular markers (nrDNA ITS and trnH-psbA). *Iranian Journal of Rangelands and Forests Plant Breeding and Genetic Research*, 20(1): 1-13 (In Persian).
  - Chytrý, M., (Ed.), 2010. *Vegetace České republiky*. Academia, Praha, Czech Republic, 525p.
  - Djazirei, M.H., 1964. Contribution à étude de la forêt hyrcanienne. Ph.D. thesis, Faculty of

- Sabeti, H., 2001. Forests, Trees and Shrubs of Iran. Yazd University, Yazd, 791p (In Persian).
- Stace, C.A., 1975. Hybridization and the Flora of the British Isles. Academic Press, London, 626p.
- Tichý, L., 2002. JUICE, software for vegetation classification. Journal of Vegetation Science, 13(3): 451-453.
- Vilà, M., Weber, E. and Antonio, C.M.D., 2000. Conservation implications of invasion by plant hybridization. Biological Invasions, 2(3): 207-217.
- Weber, H.E., Moravec, J. and Theurillat, J.P., 2000. International code of phytosociological nomenclature. Journal of Vegetation Science, 11: 739-768.
- Zohary, M., 1973. Geobotanical Foundations of the Middle East. Taylor & Francis, Stuttgart, 765p.
- Palmer, M.W., 1993. Putting things in even better order: the advantages of canonical correspondence analysis. Ecology, 74(8): 2215-2230.
- Penksza, K., Barczy, A., Benyovszky, B.M., Mösel, B.M., Birkenheuer, V., and Szabó, T., 1995. Relationship between vegetation and soil on the northeastern slope of the Fehér-szirt (White Cliff) of Keszthöl. Tiscia, 29: 3-10.
- Raunkiaer, C., 1934. The Life Forms of Plants and Statistical Plant Geography. The Clarendon Press, Oxford, 729p.
- Ravanbakhsh, H., Hamzeh'ee, B., Etemad, V., Marvie Mohadjer, M.R., and Assadi, M., 2016. Phytosociology of *Juniperus excelsa* M. Bieb. forests in Alborz mountain range in the north of Iran. Plant Biosystems, 150(5): 987-1000.
- Rechinger, K.H., 1963-2005. Flora Iranica, No. 1-176. Akademische Druck, Graze.

A comparison of environmental and vegetation variables between *Carpinus betulus* and *C. × schuschaensis* stands in Naghibdeh and Mazdeh forests (Sari, Mazandaran) and introducing a new hornbeam association

M. Borji¹, H. Ravanbakhsh^{2*}, B. Hamzeh'ee³, M. Amiri⁴ and M.K. Kianian⁵

1- M.Sc. Student of Silviculture and Forest Ecology, Semnan University, Semnan, Iran

2*- Corresponding author, Assistant Prof., Department of Forestry, Faculty of Desert Studies, Semnan University, Semnan, Iran E-mail: h.ravanbakhsh@semnan.ac.ir

3- Assistant Prof., Research institute of Forests and Rangelands, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran

4- Assistant Prof., Department of Forestry, Faculty of Desert Studies, Semnan University, Semnan, Iran

5- Senior Expert, Department of Desert and Arid Land Management, Faculty of Desert Studies, Semnan University, Semnan, Iran

Received: 26.01.2018

Accepted: 19.03.2018

Abstract

The genus *Carpinus* is considered as a common taxon in the temperate forests of the northern hemisphere, of which three species (*Carpinus betulus*, *C. orientalis* and *C. × schuschaensis*) were reported from the Hyrcanian forests of Iran. These are the main species of a number of Hyrcanian plant associations and usually appear with a high frequency. In this research, vegetation and the environmental conditions of *C. betulus* and *C. × schuschaensis* habitats were studied at the protected areas of Naghibdeh and Mazdeh forests. Data was collected using 46 relevés. Data collection and analysis were performed according to the Braun-Blanquet method. TWINSpan was used to classify and analyze the vegetation data, and CCA ordination was used for the species-environment analysis. Based on the results, the vegetation was classified into four groups belonging to two associations: *Quercus castaneifoliae-Carpinetum betuli* Djazirei 1964 and *Zelkovo carpiniifoliae-Carpinetum schuschaensis* ass. nov. in which the characteristic species of the new association were *C. × schuschaensis*, *Z. carpiniifolia* and *Pyrus boissieriana*. The topographic and soil texture variables were significantly different between the two communities. The first association was distributed on fairly low-gradient slopes (41% in average) with southwest aspect and in the soils with a higher percentage of silt, whereas the second one was established on steeper slopes (74% in average) with southeastern aspect and in the soils with more sand. The canopy percentage of the second association was significantly higher than that of the first one. These two associations are placed in the *Parrotio-Carpinion* Djazirei 1964.

Keywords: Alborz, Hyrcanian, phytosociology, species-environment relationships.